

HENDELSER FRA ANNEN VERDENSKRIG

nedskrevet fra 1940 til 1945 delvis etter hukommelsen

av Erik Fønstelien

Forord (J.-F. S.)

Min oldefars Erik Fønstelien (15.11.1877-09.06.1958) håndskrevne dagbøker fra sin tid som skreppekar 1886-1906 samt notatene hans fra andre verdenskrig i Måløy ble i 1990-årene transkribert og redigert av hans barnebarn Hans Jakob Fønstelien.

Mens Hans Jakob publiserte de førstnevnte rapportene i to deler i Årbok for Nordfjord i 1998 og 1999 (på nett: https://www.zeitensprung.de/Erik_Foenstelien-Drift_skreppe_Aarbok_Nordfjord_1998-1999.pdf og i Nasjonalbiblioteket <https://www.nb.no/>), ble Erik Fønstelien's notater fra årene 1940-1945 ennå ikke publisert så vidt jeg vet. De inneholder blant annet en rapport om hvordan han opplevde [Måløyraidet](#).

Forordet nedenfor kommer fra et manuskript av Hans Jakob, som inneholdt begge deler av dagbøkene og ble forkortet av meg av den delen som refererer til første del 1886-1906. Jeg la også til bildet som viser Erik Fønstelien med min far som småbarn. Advokaten Selmer som nevnes på et tidspunkt er min farfar Gustav Christian Selmer, som dessverre viet seg til nasjonalsosialistisk ideologi, ble i okkupasjonstiden av NS utnevnt som dommer i kommissarisk høyesterett, var frivillig i SS-divisjonen "Wiking" og døde den 20.09.1942 i et tysk krigslasarett i Stalino i Ukraina. Jan-Fredrik Selmer, 17.11.2022.

Forord (H.J.F)

Dette er noen skrifter etter Erik Fønstelien. [...] Beretningene er skrevet ned i den utstrekning de lar seg tyde av hans sønnesønn Hans Jakob Fønstelien. Skriftene er tildels vanskelige å finne ut av på grunn av utydelig skrift og andre mangler ved teksten.

Tekst i vanlig parentes, (), er tilføyet av meg. Dette gjelder også noen overskrifter merket med (Overskrift-H.J.F.). Tekst i < > finnes i parenteser i originalteksten. Ord som ender med spørsmålstegn er usikkert tydet. Deler av ord som er uleselige er prikket med punktum slik: Ules..ig. Hvert punktum står for en antatt bokstav.

Teksten er satt opp kronologisk ved at deler av tekst er flyttet fra en beretning til en annen hvor den tidsmessig og oftest sammenhengsmessig bedre hører hjemme. Ellers er teksten en tro kopi av hva som står i originalen med dens mangler.

Erik Fønstelien med barnebarn Erik Christian Selmer i hagen til Kjørstadhuset i Måløy ca. 1936.

Krigen i Norge - sett fra Måløy (Overskrift - H.J.F.)

Aaret 1940, Krigsutbruddet

April søndag 7 kom her melding om at Englænderne havde lagt ut minebelter helt in til den Norske kyst ved Stad og Bud forat hindre tyskernes malmtransport fra Narvik. Mandag meldtes det at den tyske flaaete var paa vei nordover ved den Svenske kyst. Tirdag formiddag meltes at nævnte byer i Norge var besat av tyskerne. Oslo - Horten - Moss - Kristiansand - Stavanger - Bergen - Trondheim og Narvik. Stortinget og regjeringen havde forladt Oslo og Kringkastingsstationen med alle offentlige bygninger i Oslo var besatt av Tyskerne. Tirsdagften meltes i kringkastingen fra Oslo at Quisling havde dannet regjering, alle medlemmer blev nævnt ligedan blev mobiliseringsordren som var sendt tidliger tilbakekalt alle skulde forholde sig rolig å ingen skulde evakuere fra byene, det blev forbutt aa forlate byen.

Al trafikk stoppet her tirsdag kystruterne og fylkesbaatenes ruter paa Bergen, saa der blev ingen post.

Fredag fikk jeg et par brev og Buskeruds blad trykket mandag ellers bare lokalpost.

Onsdag blev her arrangeret vakthold ved brandstationen og torsdag paa Tjæretoppen, nogen karer av bygdens ungdom laa deroppe i surt kalt veir. (Se kartet i kapittelet Måløyraidet.)

I dag 14 de bygges hytte paa toppen. Radioen melder om luft- og sjøkamper i Trondheimsfjorden og ved Narvik.

Fredag er Vigri station i norske hænder og sender nu ut meldinger for den lovlige norske regjering "Nygaardsvold" Fredag meltes her flyalarm 3 ganger paa 1 time. Veiret var surt med snetykke langs fjellene og slud her.

Lørdag 15 April (er det) fremdeles kaldt veir og lave sjyer. Kl 10 meltes at 21 tyske fly passerte Sognefjorden herover kom ingen av disse, men ved 1 tiden melte Vigra station om kamp utenfor Aalesund mellem fly og en Engelsk flaaeteavdeling 5 destroyere det saa ut som skibene greiet sig aa kom i formation inover mot Breisundet. Flyene forsvandt sydover ved 4 tiden melte brandstation her varsel om fly det kom 3 maskiner indover Vaagsfjorden i lav høide 2 gik ned ved Gangsøen og en fortsatte over Laageidskaret, men maatte grundet stormen (som) her da var, gaa ned paa Berlepollen.

Vagterne her blev i en fart bevæbnet og fik utlevert skarpe skud. Vagterne blev plasseret paa de aapne plasser og ved telegrafstationen. Vagtbaaten "Hval" <bevæbnet hvalbaat leiet av marinen> gik straks ut til flyene, der blev skudt mot disse, mandskaperne løp paaland undtagen 1 mand som var saaret i skulderen denne kom med baaten hertil, de andre 5 - 6 blev tatt ombord i en motorbaat paa Gangsøen og brakt hertil. D/S "Hval" gik saa til Berle, der var flyverne fangne av bygdefolkene og brakt ombord i baaten hertil. Flyvemaskinen blev skudt sønder da den forsøkte at starte motoren for flugt.

Fangerne ialt 11 mand blev sendt herfra igaarftes til Nordfjordeid. Idag 14 april søndag er alt stille og roligt her. Et fly <nævnt som Engelsk> passerte her i lav høide sydover kl. 1/2 5 Efm. En motorbaat kom slæpende det ene fly fra Gangsøen, det ligger med flotørene opp og er bragt ind paa Degnepollen <Ivahavet>.

En liten historie fortælles herfra. En kone oppe i bygden kom gaaende med en melkespand som skulde leveres til en leieboer straks ovenfor gaten. To engelske sjømænd fra et engelsk skib som

ligger paa havnen var gaaet feil op til huset de trodde der var kafe. Konen med melkespandet møtte disse paa tunet og den ene spurgte paa engelsk om her var en butle (bottle) biir at faa. Konen som trodde det var tyskere slap spandet der hun stod aa ropte "tyskere aa gid" saa besvimte hun og faldt. en av pikerne kom ut aa da hun saa de to fremmede og den besvimte fik ogsaa hun sjokk aa faldt overende. Ja slik lyder historien.

Her ligger tre dampskib paa havnen 1 Engelsk og to danske. Forøvrigt er her særdeles stille. ingen skib paa gjennomfart uten motorbaater.

Søndag 21 april. Oplevelser i denne uke. Vi har havt flyalarm 3 - 4 - 5 - 6 ganger daglig D/S Hval 5 har ligget her som vagtskib i to nætter har det ogsaa vært flyalarm.

Ny mobiliseringsordre kom torsdag, fredag kom det i radionyheter at Engelske tropper var landsatt flere steder i Norge og idag meltes at disse tropper kjemper sammen med norske nede ved Mjøsen <?>. Her svirrer med rygter, det fortælles at Tyske tropper skal være gaaet ned med faldsjerm paa Jostedalbræen og et par fruer som var reist ind til Breim kom tilbake derfra da dette rykte kom ut. En dag fortalte en frue paa stedet at tyske tropper var landsatt på Gaasholmen. Engelske tropper skal idag være landsatt i Lærdal <?> ligedan skal Franske tropper være landsatt paa Sørlandet?.

Sigrid som er i Stavanger har vi ikke hørt fra siden forrige tirsdag, hun var da hos Imslands.

Uken 21/4 til 28/4 -1940

Søndag var en rolig dag vi saa dog enkelte fly men disse gik høit. D/S Hval 5 er gaaet herfra å nu ligger M/B Bergholm her ved kaien.

Mandag var her flere gange varslet fly siste gang kl. 7 efm. Dette fly kom nordfra kredset rundt langs fjellene nordover Hanekammen kom saa tilbake gjennom Ulvesundet stupte med avslaaet motor ut mot en dansk baat som laa tilankers i retning herfra mot labraate (Labråtet - en tange som tidligere stakk ut nord i Måløy) og dryppet 2 bomber mot skibet, en traff mot lukekarmen paa akterdække, det blev et forfærdelig drøn glaseruterne klirret og inne paa mit kontor singlet glasbitter utover pulten, da jeg skulde undersøke skaden viste det seg at en granatsplint var gaaet gjennom vinduet å laa i gardinen paa pulten ganske varm. En speilglasrute gik i Verlos butik (paa) øvre side av gaten og tidligere skadet rute ramlet av lufttrykket i gangen.

Paa det Danske skib "Flynderborg" fra Kjøbenhavn blev 7 mand saaret, derav kokken saa alvorlig at han døde kl. 2 om natten paa sykehuset her. De to skib reiste om natten fra havne her, saa idag ligger her ingen skib undtatt den lille vaktbaat. Der blev funnet granatsplinter paa Kulen, der gik ogsaa flere glaseruter i veiene her blev ogsaa funnet splinter men ingen mennesker blev rammet. Afstanden fra butikken her bort til det bombarderte skib anslår jeg til ca 800 met. Den ene bombe gik i sjøen og eksploderede ikke.

Vi flyttet til Gjerstadiuset (Kjærstadiuset) oppe i bakken å har denne uke ligget deroppe. Det har været pent opholdsveir hele uken. Flyalarm enkelte dage 15 ganger. Torsdag fredag og lørdag var det ganske mildt og pent veir, saa vi merket sommerens komme idag søndag er oversjydet aa kjølig aa nu kl. 11 er ialt passert 8 fly over stedet syd og nordover.

Idag melder nyheterne at Kommandøren, Gudvangen og M/S Nesøy er bombarderet av fly inne i Sogn. Vore tropper skal kjæmpe modt tyskerne ved Kvam i Gudbrandsdalen og ved Røros og i Trøndelagen, fra SydNorge hører vi ikke nytt.

Torsdag 2 den mai himmelfartsdag straalende solskin. Mandag 29 og 30 te gik flere ganger flyalarm og vi saa flere gange 2 og 4 i følge passere væsentlig syd nord. Men Onsdag gik flyalarm kl. 6 - 9. Ved 11 tiden stængte alle butikker.

Ved totiden samledes en hel del folk paa kommunens brygge, der vagtbaaten laa folk blev hørøstet aa det saa truende ut. Jeg sammen med Nils Sunde gik bort paa bryggen for aa høre nærmere om dette, vi trodde det var en tale for dagen, men han mædelte at det var ordre fra øverste militærmyndighed at vaktjenesten for de leiede baater ophørte, de skulde demonteres og alle rifler skulde samles sammen aa bringes vækk, all vaktjeneste ophørte da divisjon i vestenfjeldske Sogn og Fjordane med Hordaland var kapituleret for Tyskerne. Her blev en hel del mudder. Folk flokkedes paa gaten, der taltes frem og tilbake om spioneri og sabotage, der blev robt til: skyt ham, sætt ham i arresten. Selv vakthavende Offiser her kapt. Sjong blev mistænkt som nasist.

Ordføreren O. R. sakf. Bruvoll tok alt rolig aa saklig saa gemytterne som var i oprør blev betydelig roligere aa man samledes langs gaten i grupper forat diskutere den nye situasjon.

Det gik rykter om at tyskere var underveis forat ta stedet i besiddelse, men idag kl. 6 Efm naar dette skrives, sees intet til tyskerne, aa flyallarmen har ophørt saa alt er blit rolig, men flere av bygdens folk tok bort igaar aftes.

Flere forretningsmend har bragt sine varebeholdninger vækk fra stedet aa lukket. De fleste butikker har satt bordklædninger for sine vinduer, eller strimlet ruterne med pakkningstrimler.

Der fortælles idag at folk nordover i bygden drog tilfjelds aa laa da antagelig i gardfjøser eller under åpen himmel.

Denne dag har vært særdeles rolig ingen flyvemaskiner ingen allarm, men flere motorbaater har reist forbi her idag, saa det har vært livligere paa havnen.

Annen Pinsedag 13 de mai. Denne uken før Pinse har det vært adskillig aa gjøre i butikken Folk gjør indkjøp, rygter om at vore penger vil bli lite værd å at Tyske Mark skal sættes i sirkulation som betalingsmidler er vel aarsaken, det begynner aa bli paagang hos den kommunale forsyningsnevnd av familier som aldrig før har trængt støtte.

Fredag gik tyske tropper over grensden ind i Holland Belgien og Luksenburg å store kamper har nu foregaaet der, særlig mellem flyvemaskiner. Om kampene i Norge har det vært sparsomme meldinger de siste dage, Tyskerne holder fremdeles Narvik besatt i Trøndelagen er vist Tyske tropper trængt nordover til Namsos-distrikterne, fra Dombaas og Støren, har der ikke vært meldinger. I Østerdalen og Telemarken skal der fremdeles holde sig fientlige avdelinger men ingen meldinger er kommet om kampene de siste dage.

Vi har nu ikke faaet post aviser eller brev fra de av tyskerne indtatte byer siden 8 de April. Alle ruter er innstillet men her har passeret adskillige krigsflygtninger som er komne med tilfældige motorbaater

D/s Finmarken, den siste hurtigrutebaat nordfra hertil, har siden fientlighetene begynte ligget inne i Hyenfjorden, skal forleden natt ha stukket tilhavs til England, og medtatt endel Engelske flyvere som nødlandet paa Strynefjellet efter kamp med tyske fly, og soldater som var blit igjen efter landsætninger av tropper i Åndalsnes.

Igaar 1 pinsedag passerte 3 fly nordover mellem kl. 1/2 7 og 8 frm. ellers har det siste uke vært faa flyvere som har pasert.

De fleste av folkene som hadde flyttet bort fra stedet er nu komne tilbake saa gaten faar sin naturlige form med lekende og skraalende smaa ungdommer.

Det er koldt aa surt veir igaar sne og sluddbyger fra nordvest aa det ser ut til aa bli likedan idag.

Søndag 20 de mai.

Den siste uke har ikke vært særlig begivenhetsrik for dette sted. Torsdag begyndte middelskolen og 7 de klasse ved folkeskolen, de fleste av by(g)dens folk er nu komne tilbake saa gaterne trafikeres, men biltrafikken er helt instillet. Endel motorbaater passerer havnen, men ikke et eneste dampskib har vist sig paa gjennomfart. I denne uke er telefonforbindelse igjen kommet istand til Trondheim.

Igaar lørdag fik vi den første post. En av Fylkets ruterbaater kom fra Bergen og gik til Nordfjord, dette er første avispost siden 9 de April. En bunke Buskerud blad og Bergens Aftenblad for 9 de April, samt Tidens Tegn for 10-11-12 April, ligedan endel brevpost.

Fra Onsdag 15 de har vi havt klar himmel straalende sol og varmt sommerveir, her er nu gaaet motorbaat til Bergen

Stedet er lens for kaffe i alle forretninger, det minker ogsaa med tobakken.

I denne uke gik ogsaa en motorbaat herfra til Stavanger forat hente hjem et par unge piker fra Osmundsvaag. vi sendte med penger å beskjed om å hente Sigrid hjem.

Imorges hørte jeg Gjøken for første gang iaar.

Idag kl. 1/2 3 passerte et stort Engelsk fly nordover i lav høide.

Igaar Lørdag kom til stedet de første tyske soldater, en tropp paa ca 30 mand, der kom en vistnok av lederne ind i min butik å forlangte badehosen, samt endel andre smaating, han var iført gummistøvler og idet han trak støvlen av forat prøve læsterne (sokkene) var store nok luktet det ilde av føttene hans, men han var godt og varmt klædd, han betalte med norske penger senere kom han ind i bokladen å der blev en længere diskusjon med Sverre, men de skiltes tilsynelatende som venner, det var en høflig mand antagelig i 35-40 aars alderen.

Der fortælles at tyskerne holder paa med befæstnings anlæg inne paa Biskjeilneset der mineres og skydes, hvilke hensigter de har med dette vet ingen her.

Søndag 2. juni 1940.

Mandag 21 mai kom hertil ca 30 tyske infanterister alle klædt i mørke gulbrune uniformer med pistoler i belte og gevær paa hode bar de staaelhjelmer disse byttes med en kakilue om dagene nu og hjelmer bæres i belte.

Løitnant Benz er fører for troppen her å de har tatt Losjen til opholdssted.

Om morgenen i 6 tiden har her passeret flyvemaskiner siste uke var her Engelske fly inover stedet en Tysk mineutlægger som var her siste torsdag blev beskudt av et fly straks syd for

Maaløystrømmen og lørdag igaar ved middagstider passerte en liten motorbaat som blev beskydt av to Engelske fly ved Blaalidnesset vi hørte knitringen fra maskingeværene inn i butikken.

Stedet har faaet ordre fra den tyske overkommando om at det fremdeles skal være mørklagt og ingen maa stanse å prate paa gaten efter midnatt. Vi hører tyske soldater marsjere forbi soveværelset om natten naar vagterne bytter, her holdes vagt paa fylkeskaien hele døgnet av tyskerne.

Det er nu kommet igang rutebaater paa kysten enkelte dage saa vi faar post 3 ganger i uken.

Søndag 23 de Juni

Onsdagmorgen kl 4 reiste Mor, Sigrid og Gerd til Aalfot paa hytten, veiret var fint og stille, men fredag og lørdag har vi faaet endel regn saa nu staar aarsveksten særdeles fint her. I dag er det overskyet, stille med lit regn.

Vi har havt i disse 3 uker endel tyskere boende i Logen, der havde de rigget op lytteapparater og senderstation, hver morgen marsjerer de utover gaten aa de siste dage har de sunget under marsjen med løytnant Benz, den øverstbefalende her, ridende sykkel bak troppen. Igaar forlot hele troppen Maaløy og tok med sine saker fra Logen tok avskjed med lensmannen og reiste til Bryggja med Hendens motorbaat. Efter melding fra Kraakenes har tyskerne ialt 7 - 8 mand installeret sig i assistentboligen ved Fyret og opstillet sine apparater der for vakthold, idag er her ingen tyskere.

Ifølge melding om krigen har Frankrig igaaraftes kl. 18 undertegnet vaabenstilstand med Tyskland, krigen fortsættes inntil 6 timer efterat vaabentilstand er undertegnet av Italia, som nu for over en uke siden erklæret Frankrig og England krig. Efter nyheter fra England kl 1/4 før 7 imorges fortsætter dette land krigen.

Tirsdag i denne uke fik vi telegram fra Advokat Selmer i Tromsø. De Engelske og Franske tropper forlot NordNorge 6 og 7 de Juni med alt sit materiel og soldater, saa hele landet nu er besatt av tyskerne.

Kommandanten for Norge Terboven har vært paa inspektionsreise helt til Kirkenes.

Jeg lyttet paa kortbølge i radioen kl 10 idag og hørte da kringkastet fra Compiègneskogen i Frankrig avskjeden mellem den Franske og Tyske delegation som havde undertegnet beslutningen om vaabenhvile, den Franske general hørtes saa bevæget ut at meldingerne paa fransk kom uregelmæssig med korte sætninger.

England som nu har den Polske, Norske, Hollandske, Belgiske og Franske regering boende i landet, vil fortsætte krigen.

Søndag 16 de Juni var Randi og Sverres søn Erik i kirken og blev døbt av Pastor Tungesvik Han var klædt i en blaa silkedragt og Mor bar ham frem i kirken. Sverre og skriveren (d. v. s. Erik F.) var paa gulvet, men ikke noteret som faddere.

Måløyraidet (Overskrift - H.J.F.)

Skrevet Nyttaarsdag 1942. Stod op idag kl. 10 1/2. Det er roligt stille veir men overskjet og mildt saa snøen som kom Juledagene er omtrent vækk, men det er islagt og søle efter gaten.

Kjøbmann Sundgot var kommet paa visit da jeg kom inn paa stuen. Vi blev enige om at ta tur utover forat see paa Engelskmennenes ødelæggelser her i Maaløy efter den uhyggelige visit vi havde her 3 die Juledag lørdag 27 de desember. Det er et uhyggelig syn, kan næsten ikke beskrives. Enda ulmer og brenner det ute i tomterne efter de store fiskeboderne, ligedan borte paa Moldøen og paa sildøliefabriken i Degnepollen. Vi saa inat at flammer av og til slikket opp paa tankerne. Den store Gottebergs hermetikfabrik er sprængt i luften ligger sammenstyrtet, men der har ikke været brand i ruinene. De tre militærbarakker paa Dr Strands eiendom er sprengt i filler saa markerne er overstrøtt med bitter som pinneved, det som ikke er brendt. Det pene hjem som sønnen Frode Strand bygde for 2 aar siden er brændt, saa den svære 4 etasjes sjøbod tilhørende kjøbmann Jon Skaar, saa Ingebrit Myres bod (tidligere O. Kr. J. Lefdals, saa Kvalheim & Co.s store eiendom sjøbod, kjølelager og kontorer, saa ...dnar Osmundsvaags store bod med kontor og kjølelager saa Hagens Dampskibs ekspedition med kontorer og mange varer. Mot gaten brendte saa Føleides forretning assorteret landhandel, der var privatleiligheter i 2nden etage. A Lisæts bakerii med utsalg samt endel mellemliggende skur. Igjen staar Ingebrit Myres murgaard paa nedre side av gaten. Paa øvre side er brændt Ulvesunds Hotel. Eier lærer Lien dæss (dessuten) Kristoffer Gangsøs hus med forretninger i første etage. Huseieren selv Gangsø blev saaret og bragt til Nordfjord Sykehus men skal være i god bedring.

Maa saa fortælle lidt om mine egne oplevelser og Julen 1941. Fredag 8 dage før Jul maatte vi late frk. Aasta Blaaid faa reise til Bergen aa besøke sin forlovede postbud Wiik som sat arresteret for ombringelse av skrifter <trykkte nyheter fra London> hun kom tilbake lille Juleaften.

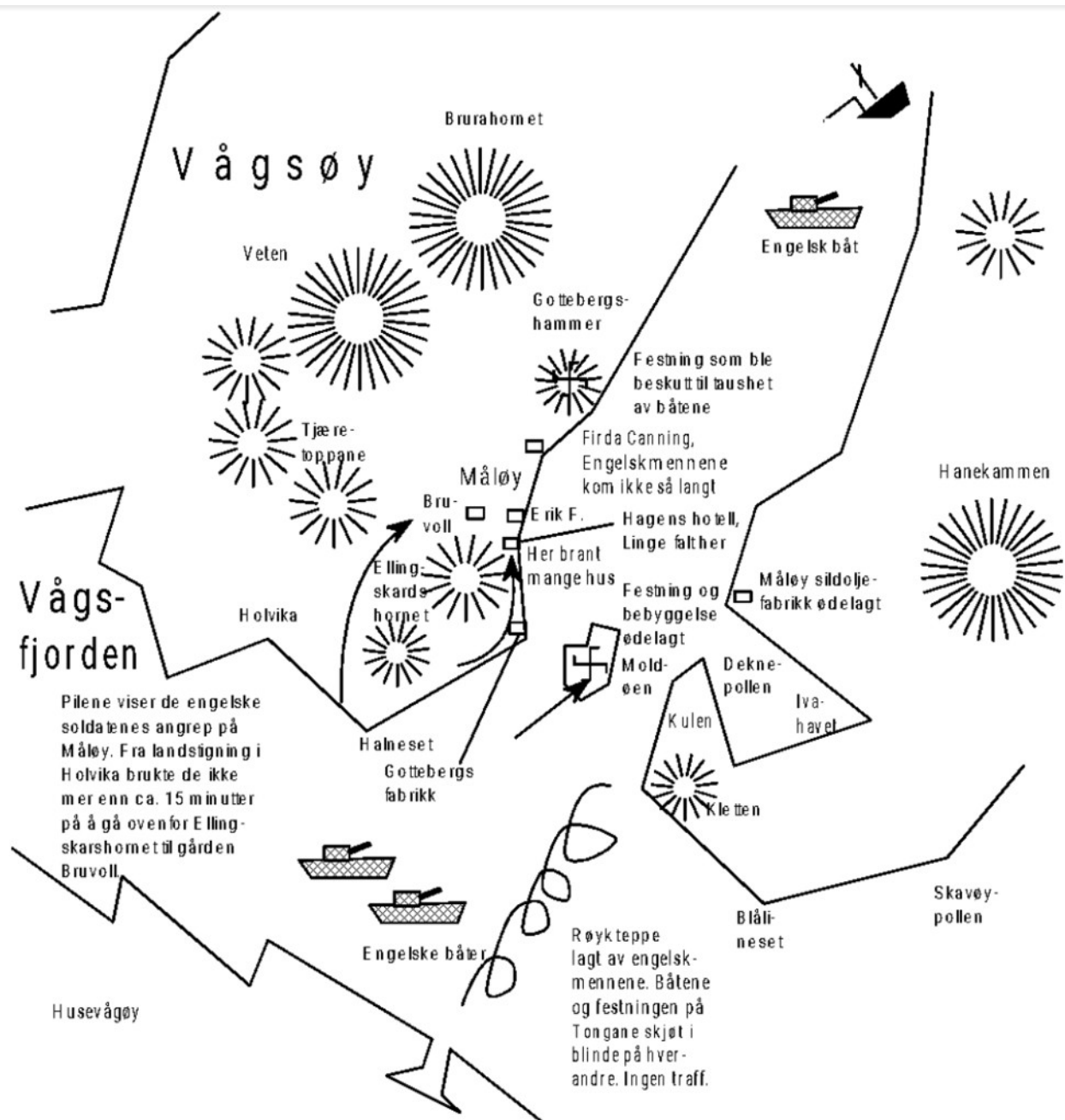
1 Juledag hadde vi Jorun Reidar og Midhjells til middag 2 Juledag var vi hos Midhjells til middag der var ogsaa Hans og Karen (Rygg).

3 die Juledag stod jeg op kl 9 men det var bestemt at vi ikke skulde aapne forretningen. Piken var reist hjem annen Juledag saa Mor ordnet med kaffe. vi satt ved bordet med kaffen da hørte jeg luftvernet begynte ute paa Sæternes og paa Moldøen.

Vi gikk i kjelleren aa strakks hørte vi kanonskuddene begynte, det blev en øredøvende larm og skudd omkring paa havnen, om en stund tittet (jeg) ut fra kjælleren og saa da storeboden paa Moldøen var i brand. Der laa nu et par lave barkasser som brukte maskingevær sprutet i forskjellige retninger, det stilnet en stund med maskingeværsjytingen men rifleskud gik i et vækk oppe mellem husene.

Ved 2 tiden saa jeg tre soldater med ukjendte uniformer og hjelmer laa nede i elven utenfor kjellervinduet i anlæggstilling mot Baker Paulsens murgaard. Jeg opdaget at disse bar ukjendte mørke uniformer og nævnte for min hustru og Bekka som var sammen med mig i kjelleren at det maatte være Engelske soldater.

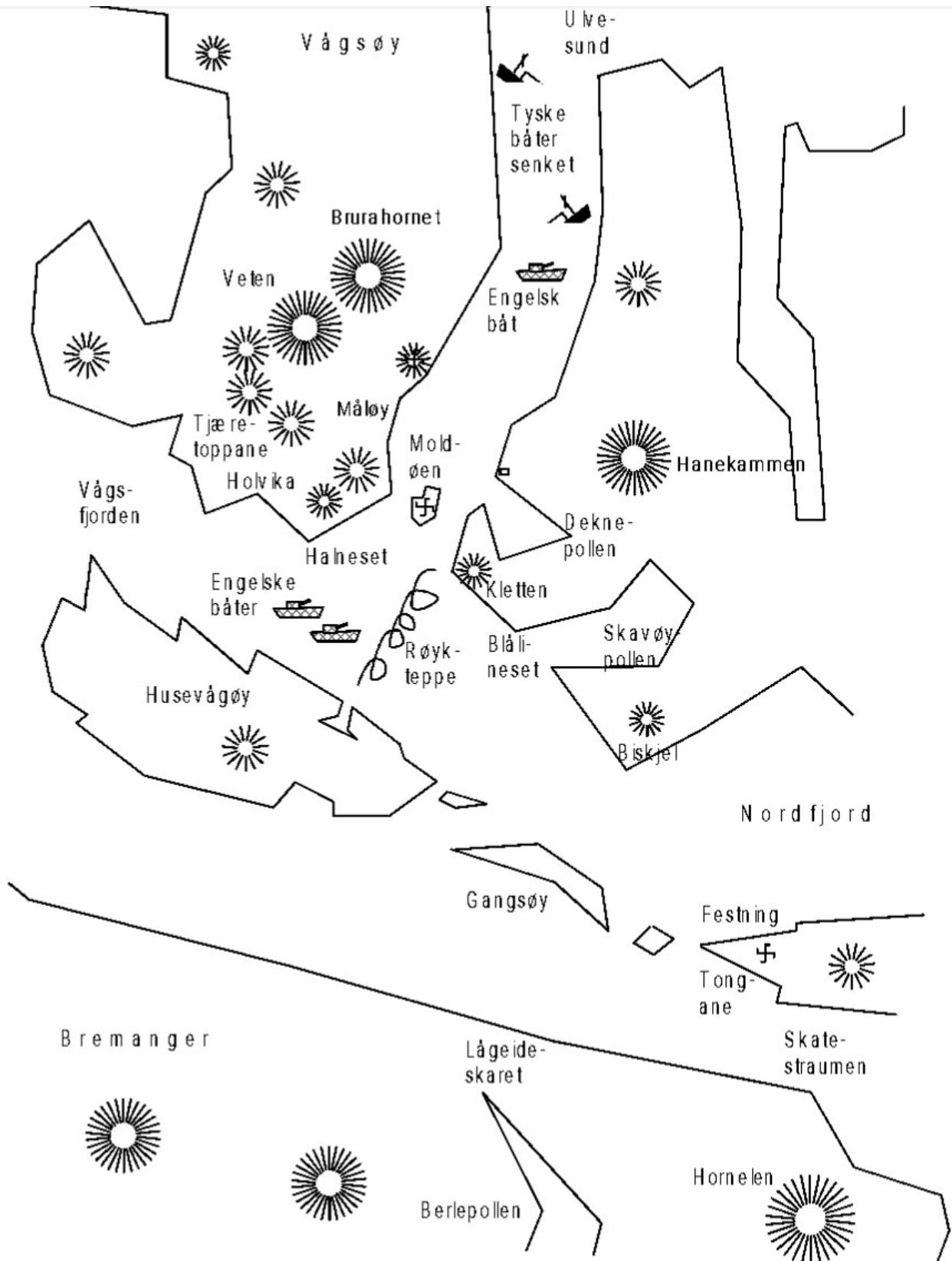
En stund senere tittet jeg ut da var disse tre vækk, men borte ved Paulsens gaard stod flere soldater å tittet inn i kjellervinduene med klare gevær. Fikk nu se tre soldater dra utover gaten med en såret kammerat.

Ved hjørnet av Paulsens hus kom en liten tysk soldat tilsynelatende ubevæbnet med hendene opstrakt, det gikk et skudd aa han seig ned paa hjørnet men krøp bortover bakenfor huset, der fandtes han om kvellen liggende død.

Mandag før jul maatte Gerd reise til Nordfjordeid for blindtarmsoperasjon <fikk baaten til Tyske Havnekaptein aa gaa innover uten betaling>. Der blev saaledes liten hjelp i butikken kun Sigrid og Reidar i bokhandelen, Mor Bekka + meg i manufakturen, men alt gikk bra. Juleaften lukket vi kl. 3. Det var stille pent veir men kom litt snø Julenatten. Saa feiret vi Julekvellen som vanlig. Der kom nu 6 Engelske nordfra i gaten bærende mellom sig paa en lem, vistnok en saaret eller død kammerat.

I gjenskinnet fra vindu borte i Paulsen gaarden saa jeg branflammer og mente det var Moldøen Cannings fabrik som brændte, men dristet meg ut saa langt at jeg opdaget det var længere ute, saa da at alle hus borte paa Moldøen var i brand baade Vaaningshuset, drengstuen og den søndre store bod.

Der hørtes voldsom kannonade nord i sundet, der blev flere skib sænket en konvoy som kom nordfra blev sænket. Et stort skib som hadde gaaet utenfor med en liten vaktbaat som følger blev sænket ute i Baadesunnet aa den lille vaktbaat ute mot taarnet. I fjæren ved Kvalheim er senere funnet 3 lik.

De av tyskerne som hadde vakten paa Maaløy gik Engelskmennene paa land å tok med som fanger, det har været nævnt ca 50 mann.

Der saa trist ut kl. 4 da slaget var slutt borte paa øen vakthytten var vækk, den stod paa høyeste pynten mot syd husene var styrtet sammen aa markerne var som oppløiet av granatilden fra de Engelske krigsskip som laa bortenfor Halnæs mot Ramsevik aa brukte sine kanoner. Vi hørte tung kanontorden da anlægget inne paa <Taangane> blev beskudt, men efter forlydende skal tapene der være smaa og skader paa barakkene mindre.

Ved 2 tiden saa jeg fra min utkjikspost i kjellervinduet at ti a 12 mand Engelske tropper kom nedover markene paa Reinart Skaars eiendom. De opholdt sig en tid borte ved Paulsens hus i butikken der var de inne å holdt rast. Tilslut gikk nogle utover gaten å flere blev tatt ombord paa en liten travaljebaat borte ved bryggen hos Edv. Kvalheim.

Det Engelske krigsskip som hadde været nordover sunnet aa sænket skibene der, kom nu med sagte fart sørover havnen aa gjennom strømmen ut paa fjorden. Ved kl. 1/2 4 ophørte sjytningen. Der var nu kommet Tyske fly sørenfra, om dette var anledningen til at de Engelske stakk av. Eller de Engelske var færdige med operationen faar historikere og krigskritikere fælle sin dom over.

Kvindfolke gikk nu op fra kjelleren aa vi fikk os litt mat efter sjokket, før vi gikk ned blev bare morgenkaffen drukket. Den skade vi fikk (her slutter beretningen)

Om siste ukens hendelser. Søndag 22 April 1945

Veiret var oplet med sol og ganske mildt. Ved 11 tiden gik Mutter og undertegnede en tur bort til Onkel Hans (Rygg, bror til Johanne) og tante Karen (født Vereide), kun Hans var hjemme og sat og læste paa soveværelset.

Straks hørte vi duren fra fly og der faldt mange skudd fra båtene som var paa havnen, vi skulde i kjælleren, men alt gik saa fort over at vi kom bare ned i gangen. Vi gikk op igjen sat og pratet en stund før vi ruslede hjem og da var det middag.

Her var da roligt til ved kl. 1/2 7 Efm. Her var ingen flyallarm men enkelte av baatene begyndte at slyte og vi hørte dur fra fly. Mutter, Bekka, Sigrid og skriveren skulde op i kjælleren hos Reidar, Kvinderne løp fort opover veien, men flyene begyndte at slyte saa kulerne slog ned i veien tætt bak dem opefter, jeg skulde ogsaa i kjælleren men gikk først inn paa stuen forat see utover havnen, saa da et brændende fly styrte ned mitt i sundet ut for Firdafabrikken det var en uhyggelig stund huset rystet jeg sprang paa badeværelset og lagg mig flat paa gulvet.

Slaget paagikk i ca 15 minutter saa stilnet det hele av saa jeg vaavet mig ut paa gangen. der laa træfliser og støv saa jeg oppdaget at huset var truffet av flere skudd. Jeg fryktett for brand og løp over fra kjæller til loft, fandt merke efter kuler flere steder. I kjælleren hadde et skudd truffet en sakk poteter som stod i gangen og eksploderet saa istykkerrevne poteter var strød utover å der var græssligt.

Det gikk brandsignal og i herr Teiges eiendom hadde en granat gaaet inn i en kasse med rusk som stod paa loftet og tændt varme, men heldigvis kom folk til saa det blev slukket, skaden var ubetydelig. Brand opstod ingen andre steder.

Alle mine huse er rammet av skudd fra flyene, takskader og gjennomslag i veggene, Et skudd er gaaet gjennom kontortaket og ned i kontoret. Takst var torsdag avholdt av lensmann Refvik med to mand Saltkjel og Berge.

I Gjerstadhuset hos Reidar en kule gjennom taket forbi barnesengen og mot skorsteinen. De var heldigvis kommet sig i kjelleren. (Det gikk to kuler gjennom taket i soveværelset mot nord og nesten vannrett gjennom rommet nær hverandre. Minst ett av skuddene traff brandtmuren og står der ennå. En tysker inspiserte senere skaden og mente at ikke noe kunne eksplodere selv om det ble fyr kraftig i ovnen. H. J. F. 1995) I gaarden til Brunsvik har en lufttorpedo (granat) gaaet gjennom huset og rammet Skibenæss eiendom over gaten, begge hus har faaet betydelig skade. (Granaten kom fra et skip paa havnen og var stor. Den gikk i bakken bak det siste huset og eksploderte ikke. Lufttrykket var imidlertid så kraftig at det bare ble pinner igjen av møblementet i rommene den passerte. H. J. F.)

Mandag gikk kl 1/2 7 efm Nils Sunde til Aalfot med sin motorbaat og dertil reiste Reidar med hustru (Jorunn f. Bredesen) og begge barn Hans Jakob og Jon Reidar samt Mutter og Bekka (Rasmussen). Reidar kom tilbake torsdag med en tilfeldig motorbaat, som hadde været innover efter materialer.

Alle dage i denne uken har det været stille for fly, men om natten har flere hørt fly undtagen fredag, lørdag har det været helt stille og ingen fly om dagen. Baater har her ligget alle dage igaar lørdag gikk de siste herfra, det var to store tyske "Marie Lembart" og "Brandenburg" Baatene var tomme ulastet.

Igaar lørdag ved 4 tiden kom Nils og fortalte at Tyskland hadde kapituleret og bædt Amerika og England om fred, Men idag var der ingen bekræftelse kommet paa det, saa det er nokk bare rykter, som i disse tider, da alle nerver er spent for utfallet av krigen, har saa let for at spredes.

Idag søndag er alt stille og alle venter paa avslutningen av dette uhyggelige drama som har vedværet i 5 samfulle aar. 1 ste Mai er det 5 aar siden meldingen om at sør Norge var kapituleret. Skrevet søndag 29 mai 1945.

Maaløy 10 mai 1945 (Himmelfartsdag)

Endelig kom fredsslutningen. Søndag var stillingen for Norge særdeles spendt. I Tyskland og Danmark var der vaabenstilstand med væstmagterne og tyskerne men ikke Russerne, krigen fortsatte mot disse. Radiomeldinger fra Oslo melte at stillingen var spent, men ikke uten haap om en ordning Quisling holdt en god tale og mante alle til ro og orden.

Mandag gik her mange rygter, men om eftermiddagen ved 6 tiden kom Nils Sunde, han hadde da hos den tyske chef paa Ortskommandanturet faa(et) bekræftet det rygte at tyskerne ogsaa var kapituleret i Norge saa dette land ogsaa hadde faaet sin frihed igjen.

Det kom ordre fra Den Norske regjering i England at tirsdag 8 onsdag 9 ikke skulde være fridage, Tirsdag morgen blev der et rønn efter flagg, jeg satte mit opp inne i butikvinduet og et lite blev hængt i bokhandelen, samtidig blev alle Nationalsosialistiske bøker fjernet fra vinduerne.

Det var oppholdsveir men overskyet og en masse folk i gaterne, alle barn med sine smaa gamle 17 de Mai flag, men mange var ogsaa uten, men med merke paa. Dagen artet sig som tidligere 17 de Mai, men tog i gaten var der ikke tirsdag men onsdag kl. 1/2 12 om kvelden da drog en masse ungdommer med islæt av ældre paa tog gjennom gaterne sang og ropte hurra. ellers var onsdag stille, de fleste sat vel hjemme og lyttet radio, da apparaterne kom hertil tirsdag ved middagstider og blev utleveret. Alle apparater paa Vaagsøy var lagret paa Raudeberg.

Tirsdag medelte Jorun i en telefonsamtale fra Aalfot at ca. 60 mand av hjemmefronten kom ned fra skogen derinne. (At hun gjorde dette ble det mye spetakkel av. Hun holdt på å bli arrestert for spionasje av hjemmefronten på hytta i Ålfoten, men unngikk dette ved å fremholde det upraktiske i at barna måtte skaffes tilsyn. Hun gjenkjente en mann som hadde gjort gode forretninger med tyskerne og som i all hast nå hadde sluttet seg til hjemmefronten.)

Torsdag kom lensmand Refvik som midlertidig har vært suspendert av National samling. Han var i fuld uniform og sammen med mænd av hjemmefronten paa stedet gik de straks til arrestasjon av Ingolf Hagevik, som siden Ordfører Johan Gotteberg blev kidnappet <medtatt som fange til England> tredie Juledag 1941, har fungeret som ordfører og de siste ca 2 aar som lensmand. Samtidig blev Kristian Kiran arresteret. (Han var bror til konen til Jans Sunde som var bror til Nils.)

Idag kl 3 reiste Reidar og Mor med Nils Sunde motorbaat til Aalfot forat hente tilbake alt som under krigen har blit sendt <evakueret> derinne møbler, bøker og klær. Jorun (Jorunn f. Bredesen) og gutterne skal ogsaa hentes ut igjen, De reiste derinn 27 April efter det uhyggelige flybombardement her søndag 22/4 kl. 1/2 7 efm.

Her er oversjyet og enkelte regnbyger idag, det blaaste sydlig paa formiddag men er nu kl. 5 efm ganske stille.

Søndag 16 de september 1945.

Bestemt landsørgedag for vore landsmænd som er døde og faldt i krigsårene. Igaarftes ringte kirkeklokkene 8 - 9 og likedan idagmorges. Alle flag var heist paa halv stang til kl 1 da heistes de paa fuld stang. Paa gaten var liten trafikk alt skulde markere sorgen.

Idag ved kl 1 forlot den tyske havnekaptein Maaløy. Han kom hertil i 1940 om høsten og bodde paa Hagens hotel, der hadde han ogsaa sit kontor i anexbygningen til invasjonssdagen 27/12 41 da alt brændte opp. Han reddet sig da ved at gaa inn i vareskuret nede paa Hagens kai og krype bak noen ullsækker og dette skur blev staaende urørt av branden og ikke kontrolundersøkt av Engelskmännene.

Havnekaptein Sebelin var særdeles imøtekommende naar han blev anmodet om hjelp. I 1940 20/12 fik min datter (Gerd) blindtarmsbetændelse og da her ikke gik ruteskib straks dristet vi os til at spørre om leie av havnekapteinens motorbaat en tur til Nordfjordeid. Han varslet motorbaatens mandskap som øieblikkelig var klar og gik til Nordfjordeid paa 3 1/2 time. Da jeg skulde ut og betale for baatsjyssen var kapteinen ikke tilstede, men der var besjed om at turen ikke skulde betales for. Havnekontoret blev efter branden 27/12 41 flyttet til Johan Paulsens forretningsgaard hele dette hus blev senere tatt ibruk av tyskerne, der hadde de bakeri som vistnok blev drevet natt og dag til kapitulasjonen 8 de Mai.

Kapteinen var en middelshøi tykksak, koffardikaptein fra Hamburg i 60 aars alderen, han hadde gaaet med linjeskib fra Tyskland til Amerika og talte vistnok flytende Engelsk. I den første tid saa vi

han sjelden i uniform, men det siste aar da der ofte blev flyalarm, var han næsten altid i sin blaa uniform.

Man kan sikkert gaa ut fra at det var paa havnekapteinens initiativ at havne-kaien (Torgkaia?) blev utbygget til et pent anlægg og likedan den paabegynte kai ved Kulahammeren.

Da han forlot Maaløy idag gik baaten <en ombygget hvalfanger> kl 1 fra kaien den gjorde en sving nordover sundet omtrent til Gotteberg og kom på sydgaaende ganske nær land trak et par gange i fløiten og med alle mand paa øvre dækk som vinket farvel til os.

Hermed er saa alle tyskere borte fra stedet. Her som i disse aarene har havt disse graagrønne uniformer marserende og syngende langs gaten. Sangen minket de siste aar efter Stalingrad nederlaget og tapene i Russland.

Veiret idag stille med skodde i de høieste fjelltopper men enkelte solgløt siden middag og opholdsveir.